

Sted i Bemærkningerne, at det har paahvilet Bornholm at udrede 500 Heste, og at der har paahvilet enhver større Bondegaard en Forpligtelse til at holde en bereden Dragon, men Forholdet har været saaledes, at de største Gaarde, det vil sige Gaarde med omtrent 150 Tønder Land — altsaa en jevn god Gaard — aldrig have været fri for at holde en Dragon, medens Forpligtelsen derimod paa de mindre Gaarde er gaaet paa Dmang, indtil denne Gaaen paa Dmang standsede efter Krigsbestyrelsens Skjon eller Kommandantens Løne, eller hvad jeg skal kalde det. Det kan altsaa ikke siges, at Hesteholdsbyrden har hvilet paa de bornholmske Gaarde med samme Virkning, som f. Ex. Tjenden hviler paa visse Gaarde. Naar de mindre Gaarde havde holdt en Dragon i en Mærkkel, kom man til dem, som imidlertid havde været fri, og dette gjør, at man meget godt kan ordne Sagen paa den Maade, at Hesteholdsbyrden gaar over paa alle Hartfornseiere paa Landet, da de i Virkeligheden stode paa Tur til at holde Heste, som midlertidigt havde været fri. Det er beklageligt, at den sidste Levning af den bornholmske Militz var saaledes, at den tabte sine Minder, og som Følge deraf ogsaa den Mand og Kraft i Udviklingen, i Styrelsen, som i dens tidligere bedre Dage havde gjort sig gjældende. — For det Tredie maa vi kræve den Endring, der blev omtalt af min ærede Landsmand i Ordets snævrere Forstand, fordi den bornholmske Bøbningssbyrde i det Hele falder tungt paa alle Grundeierne netop paa Bornholm, saaledes at de altsaa ikke taale et nyt Tryk i den Retning. De maa ikke tro, mine Herrer, at jeg derfor vil have den bornholmske Bøbning afflasket; nei, paa ingen Maade, thi der følger en god Ting og en god Egenstabs med Tilstedeværelsen af denne Bøbning, idet Bøbningssbyrden vel er streng og haard for Grundeierne og Arbejdsgiverne, men lettere som personlig Byrde for dem, der skulle tjene i Hæren og Forsærlingen. Det er en grunddemokratisk Indretning, idet den nemlig kaster Størstedelen af Børnepligtssbyrden over fra at være en personlig Byrde til at være en Byrde paa Formue, Evne og Leilighed. Dette kommer blandt

Andet deraf, mine Herrer, at der er, jeg kunde næsten kalde det, en vis adelig Sædvane paa Bornholm, saaledes at man, naar man har en Karl i sin Tjeneste, og han bortkaldes 13—14 Dage til Værelse ved Hæren, ikke afkorter ham i Lønningen for den Tid, selv om han er fæstet for et halvt Aar og er til Værelse $\frac{1}{12}$ af den Tid, han er fæstet. Det er ikke den bornholmske Bondes Skik at trække Lønnen af for Arbejdsmanden; tværtimod, han udruster ham med Lønetmidler m. m. i den Tid, han er inde i Tjenesten. De, hvem Byrden paahviler, sige: Sa, hvad kunne vi gjøre derved; kunne vi frigjøre os fra denne Byrde? Nei, vi ville hævde, at foruden den Byrde, Loven lægger paa os, maa der ogsaa tages Hensyn til den mindre bemidlede Samfundsklasses Løve. Der hersker saaledes en vis Gøifindethed i vort Samfundsliv og i Arbejdslivet, og det maa paalægge enhver ærefjær Mand som Byrde, især naar den som her fremtræder med Sædvaneens uafviselige Magt. Jeg skal altsaa, som sagt, gjøre den paa een Gang varmeste og lempeligste Hensigt til den høitærede Minister, at han vil komme os imøde i dette Stykke, og i Hesteholdsbyrden stille os lige med det øvrige Rige. Den høitærede Minister vil nu maasse indvende, at for 11 f. pr. Tønde af Bornholms Hartforn kan Bornholm ikke faa tilstrækkeligt Hestehold, men jeg vil spørge med Hensyn til Slyn eller Langeland, om de 16 f. pr. Tønde Hartforn, som i Hestehold til § 4 i Loven af 26de Mai 1868 skulle ydes der, ville dække det Hestehold, som der kunde være Tale om at bruge f. Ex. paa Langeland, hvis man vilde indrette en Bøbning der i Forhold til Landets Størrelse. Jeg tror det ikke. Hvis den ærede Minister alligevel tror at burde fastholde, at de indkomne 11 f. — eller andre Skillingen — pr. Tønde Hartforn paa Bornholm bestemt og fuldtud skulde dække Udgiften til Bornholms Hestehold, saa tillader jeg mig her, uden for øvrigt paa nogen anmassende Maade at ville fremtræde som Værer, at henlede den ærede Ministers Opmærksomhed paa, om ikke Følgende kunde gaa. Den høitærede Minister anskaffer de Heste, der kunne faas for 11 f., og saafremt Ministersens Beregninger i Be-